



# Ganaduak on du larrea

**Galarraga Aiestaran, Ana**

Elhuyar Zientziaren Komunikazioa



A. AZPEITIA

**“Hara nun diran mendi maiteak!**

**Hara nun diran zelaiaik!**

**Baserri eder zuri-zuriak,  
iturri eta ibaiak”. Hala kantatu  
zuen Iparragirrek. Baina garaiak  
aldatu egin dira, eta paisaia  
hori galdu egin da leku askotan.  
Hala ere, badira nekazaritza-  
jarduerari eutsi nahi diotenak,  
eta, horiei laguntzeko, hainbat  
egitasmo jarri dituzte martxan.  
Besteak beste, Gipuzkoako  
Tolosaldean larreak leheneratu  
dituzte.**

ESKALTZU MENDIA ZARATETIK ANDATZARAKO BIDEAN DAGO, GIPIZKOAN. Inguruko baserritarrek hango larreetara eramaten dute ganadua. Behiak inguru ezin hobean daude ondo hazteko: belar ona dute, nahikoa ur, bide egokiak daude haraino... Badirudi han ezer ez dela aldatu azken ehun urteetan. Alabaina, izan dira aldaketak, eta ez nolana nahikoak.

Hain zuzen, larre horietan duela urtebete sartu zituzten behiak Eskaltzugain abeltzain-elkarteko zortzi baserritarrek. Hori baino lehen, larreak egokitzeko lanak egin behar izan zituzten. Izan

ere, eremu hura utzita zegoen, sas-trakaz eta otez josita. Berriro ere larre bihurtzeko, sastraka garbitu, lurra gol-datu, ongarritu, belar-hazia erein, ura eramane, askak egin, hesiak jarri, bidea txukundu eta halakoak egin behar izan zituzten.

Hori guztia egin ondoren, larrea prest zegoen ganadua hartzeko, eta, hala, iazko apirilean Eskaltzu mendiko lehen larre-irekiera ospatu zuten. Berez, ez du ematen ospakizun bat egiteko adinako kontua denik; baina larreak leheneratzea baino zerbait gehiago lortu dute Eskaltzun.

Eremu horrek jabetgo pribatuko hamabost lursail txiki biltzen ditu. Denak batuz gero larrerako egokiak zirela ikusita, Zizurkilgo Udalak hitzarmen bat sinatu zuen lursailen jabeekin. Hala, jabeek hamabost urtez Udalaren eskuetan utzi dituzte lurak, eta, Udalak, berriz, Eskaltzugain abeltzain-elkarteko ganaduzaleei eskaini dizkie.

Eskaltzuko larreak Tolomendin egiten duten lanaren adibideetako bat dira. Halako egitasmoak aurrera eramatea ez da erraza, baina arazo bati irtenbidea emateko bide aproposa direla erakutsi dute, lursail asko baitaude Eskaltzuko larreak duela urtebete zehuden bezala, utzita eta inork ustiatu gabe.

### Bilakaera azkarra

Iker Karrera Tolomendi landa-garapeneko elkartearen gerentea da, eta ederki daki nola aldatu den lurraren erabilera Tolosaldean, eta nola eragin dien baserritarrei.

Haren esanean, gaur egungo pinudi gehienak larre edo soro ziren duela 60-70 urte. Hainbat mende atzera eginez gero, inguruan baso atlantikoa zen nagusi, baina, populazioa ugaltu ahala, basoak soilten joan ziren, eta haien tokian larreak eta soroak sortu zituzten. Gero, industrializazioaren garaian, jarduera aldatu egin zen, eta lursailen jabeek pinua landatzea erabaki zuten.

Garai hura ere igaro da, ordea, eta orain pinuak ez du lehen adina diru ematen. Gainera, jendeak ez ditu lur horiek bizitzeko behar; guztiaren



A. AZPETAIA

Badirudi Eskaltzu mendiko larreetan ez dela ezer aldatu azken hamarkadetan.

ondorioz, lursail asko erabat utzita daude, batez ere ez badira handiak eta ez badaude errepedeetatik gertu.

*“utzita eta inork ustiatu gabe dauden lursailak larre bihurtzeko egitasmoak sortu dira”*

Halaber, kontuan izan behar da, ondorengo artean banatzeko ohitura dela eta, lursailak txikiak direla oro har. Bestalde, gaur egun makinaria erabiltzen da nekazaritzan, eta horrek ere izan du eragina. Karreraren hitzetan, “oso azkar pasatu gara abereek tiratutako gurdietatik nik ez dakit zenbat

zaldiko traktoreetara, eta azpiegiturak ez dira hain azkar egokitu. Hortaz, hainbat belardi eta sorotan ezin da lanik egin gaur egiten den eran”.

Herri inguruan eta errepedeetatik gertu dauden sailak, berriz, ez dira erabiltzen, nahiz eta nekazaritzarako eta abeltzaintzarako aproposak diren. Karrera ez dator bat nekazaritzarako lurrik ez dagoela esaten dutenekin. Haren iritziz, “lurra egon badago, baina blokeatuta dago. Herritik gertu dauden sailen kalifikazioa noiz aldatuko zain daude jabeak, eta, bitartean, ez dituzte lurak beste inoren eskuetan utzi nahi. Izan ere, egunen batean eraikitzeko baimena badute, dirutza irabaztea espero dute, sailak enpresa eraikitzaileari salduta. Aldiz, lurak errentan emanez gero, beldur dira eskubideak galduko dituztela; horregatik daude hainbeste sail blokeatuta”. ➔



A. GALARRAGA



A. AZPETAIA



A. AZPETAIA

Leku askotan, sasiak hartu ditu belardiak, eta gogor egin behar da lan larreak leheratzeko eta ganadua sartu ahal izateko.

Gauzak horrela, hainbat nekazarik ez du ganadua hazteko edo baratzeak jartzeko lekurik. Ez dute lurrik, eta lurjabeek, berriz, ez dizkiete sailak errentan utzi nahi epe luzerako. Egoera horretan, baserritarrak ezin dira arrikatu errentan hartutako larreak hobetzeko lanak egitera, ez baitakite noiz arte izango duten han geratzeko aukera.

### Irtenbide bila

Guztien interesak uztartuz egoerari irtenbidea ematea da Tolomendiren lana. Herri-jabegoko lurretan, Aldundiarekin eta Udalarekin harremanetan jarri ondoren, egitasmoa prestatzen du teknikari batek, eta larreak leheneratzeko beharrezko lanak egiten dituzte. Zizurkilen kasuan, berriz, lurak jabego pribatukoak ziren, eta lurjabeek Udalaren esku utzi zituzten, Tolomendiren laguntzaz martxan jarritako ekimenaren bidez.

Karreraren iritiz, hori da egitasmoaren alde interesgarriena, alegia, erakunde publiko batek hartzen duela bere gain



Azpiegiturak egokitu diren lekuetan, errazagoa da abeltzaintzan aritzea.

X. AZKUE

*“hori da egitasmoaren alde interesgarriena, erakunde publiko batek hartzen duela bere gain jabego pribatuko lurren kudeaketa”*

jabego pribatuko lurren kudeaketa. Garai bateko ondazilegien aurkako bidea da, nolabait. Desamortizazio-legearen ondorioz, lehen udalena ziren lurak pribatuak izatera pasatu ziren, baina ez denak. Udal batzuek eutsi egin zieten herri-sailei; hala ere, lur horietako askoren kudeaketa partikularren esku utzi zuten. Ondazilegi deitzen zaio horri, eta, horietan, baserritarrek ustiatzen zituzten herri-sailetako belarra, gaztainak, egurra...

### Tolomendi, landa-garapeneko elkarteak

Europako Batasunaren irizpideen arabera, Tolosaldea mendinekazaritzako eremua da. Izendapen hori emateko, hainbat ezauzgarri hartzen dira kontuan: lurraren batez besteko maldak, garaiera... Toki horientzat, diru-laguntzak bideratzen ditu Europako Batasunak.

Diru-laguntza batzuk —mendiko konpentsazio-ordainak— zuzenean baserritarrentzat dira, eremu horiek ez baitute ematen lautada handi eta emankorrek adinako etekinik.

Beste diru-laguntza batzuk, berriz, udal, elkarte eta erakundeentzat ematen ditu Europako Batasunak, landa-garapeneko egitasmoak bultzatzeko helburuarekin. Laguntza horiek bidera-

tzeko sortu ziren landa-garapeneko elkarteak EAEn, eta Tolomendi da Tolosaldekoa.

Tolomendikoak gustura daude larreak leheneratzeko proiektuarekin, bai eta beste egitasmo batzuen emaitzekin ere. Baina ez dute uste horrekin nahikoa denik, eta inbidiaz begiratzen diete lur-bankuak dituzten herrialdeei.

Lur-bankuek nekazaritzako lur emankorrenak nekazaritarako gordeko direla bermatzen dute, eta aspalditik daude Ipar Euskal Herrian nahiz Europako beste leku askotan. Leku horietan, baserritarrek nekazaritza-jarduera uzten dutenean, behartuta daude lurak beste baserritar batzuen eskuetan jartzera, eta, inor ez badago, lur-bankuari utzi behar dizkiote. Lur-bankuak lurak erosi ere egiten ditu, eta horretarako erraztasunak ditu legearen aldetik.

Hego Euskal Herrian, oraingoz, urruti dago halako erakunde bat sortzea eta maila horretako neurriak ezartzea. Tolomendiko gerente Iker Karreraren esanean, “badirudi oraindik ez dela komeni horrelako egitura bat martxan jartzea, lurra erabiltzeko beste moduetan eragin dezakeen enbarazuagatik edo”. Baina zalantzarik ez dago oso egokia izango litzatekeela nekazaritzako lurak nekazaritarako gorde daitezen eta horretan jardun nahi duenak aukera izan dezan.



A. AZPETA



Orain, alderantzizkoa gertatzen ari da: jabego pribatuko lurak erakunde publikoen bidez kudeatzea lortu nahi dute Tolomendi bezalako landa-garapenerako elkarteek, lurak ez daitezen utzita egon, eta baserriarrek etekina atera ahal izan diezaieten. Horretaz gain, etorkizunean erabilera bera izaten jarraituko dutela bermatu nahi dute. Izan ere, garai bateko baserrietan, seme zaharrenak aitaren bidetik jarraitzen zuen; gaur egun, ordea, ohitura hori galdu egin da, eta, ondorioz, ekoizpena antolatzeke eredu horrek ez du inolaz ere bermatzen baserri baten jarraipena.

Bestalde, basoetan ere ari dira bultzatzen antzeko ekimenak, Euskadiko basozale-elkarteek sortutako Basoekin erakundearen bitartez.

## Urruti gabe

Mendiko sailetan ez ezik, herri inguruan ere gauzatu dira hainbat egitasmo, Gipuzkoako Elduain herrikoa kasurako. Elduain oso maldatsua da, mendiz eta basoz inguratua dago, eta, garai batean nekazaritzak indarra bazuen ere, azken urteetan garrantzia galtzen ari da.

Elduainek baditu belardi eta soro batzuk basoaren eta etxebizitzaren

## Mendiak zikin

Mendiak zikin daude. Duela hamarkada batzuk larreak zirenak orain pinudi edo, are okerrago, bere kasa utzitako eta probetxurik gabeko lursail bilakatu dira.

Askotan entzuten da hori; egiaztapenaren eta sentimenduen arteko nahastea. Larre zirenek pinudirako bidea eta pinudi batzuek ustiapenik gabeko sailetarako bidea egin dute. Gizartearen eta bizimoduaren bilakaerak baserri-giroan eragindako aldaketa da.

Baina horri mendia zikindu egin dela eta probetxurik gabekoa dela esatea erabiltzen diren betaurrekoen arabera da. Izan ere, mendia naturalizatu egin dela ere esan daiteke egiaztatze bera adierazteko; eta pertzepzioa, jada, desberdina da. Larrea edo baso atera berria duen lursaila sastrakadi bihurtuko da lehenik, eta, urteen poderioz, baso natural eta lerdana, gehienetan. Ikuspuntu ekologistagoa, inolaz ere.

Baina, era berean, lurrari probetxua ateratzeak, baserri- eta ganadu-ustiapenek sortzen dituzten larreak, alegia, biodibertsitatea areagotu egiten dute, artifizialki bada ere. Eta hori ere bat dator ikuspuntu ekologistarekin.

Kontua da non zer egin erabaki behar dela, nahikoa lursail naturalizatu izan dezagun gunen urbanoen eta baserri-ustiapenen artean. Lan horretan, zeregin handia, eta ona, daukate Tolomendiren ekimenak eta horren antzekoak.

*Eneko Imaz, biologoa*




ELHUYAR FUNDAZIOA

*“halako egitasmoekin, nekazaritzan aritu nahi duenari aukera emateaz gain, paisaia eta kultura gorde nahi dira”*

artean, baina, azkenaldian inork ez dituen ustiatzen, basoa etxebizitzetara hurbiltzen hasia zegoen. Hori dela eta, Udala kezkatuta zegoen. Tolomendikoekin batera arazoa aztertu dute, eta egitasmo bat prestatu dute.

Sail horiek ez dira egokiak makinekin lan egiteko, eta, hortaz, artzaintza da irtenbide errazena lur horiek ustiatzeko eta, bide batez, basoari sartzea galarratzeko. Azkenean, sail horien lau jabeek Udalaren esku utzi dituzte lurak, eta gazte batek hartu du han artalde bat hazi eta gaztandegi bat antolatzeke ardura.

Halako egitasmoekin, nekazaritzan aritu nahi duenari aukera eman nahi zaio, lurrean lan egin nahi duenak lurra izan dezan, eta, aldi berean, landa-herrien berezko paisaiak, kulturak eta beste zenbait baliok iraun dezaten. 



Baserri askotan, nekazaritza-jarduera bertan behera utzi eta etekin handiagoa ematen duten lanbideetan jarduten dute.